

Správa z medzinárodného monitoringu veľkých šeliem – výsledky z územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce

15. februára 2020 sa konal 16. ročník spoločného veľkoplošného medzinárodného monitoringu veľkých šeliem v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce a CHKO Beskydy (CZ). Na slovenskej strane bolo pod vedením Štátnej ochrany prírody SR - Správy CHKO Kysuce, o. z. Karpatská divočina a Hnutí DUHA v teréne obsadených 90 transektov / úsekov s celkovou dĺžkou 910 km. Časť transektov bola vytýčená na základe dlhoročných skúseností z mapovania veľkých šeliem v území a to na miestach s ich trvalejším výskytom. Ostatné transekty boli vytýčené pre pokrytie okrajových migračných, či disperzných častí územia, ktoré sú v prepojení na veľkoplošné chránené územia susediace s CHKO Kysuce. Medzi ne patria i chránené územia Poľska a Českej republiky. Okrem profesionálov sa akcie zúčastnili i dobrovoľníci a ochrancovia prírody, spolu sa tak do terénu vybralo 97 stopárov. Vďaka vysokej účasti sa nám podarilo historicky prvý krát zrealizovať monitoring v priebehu jedného dňa.

Cieľom bolo vymapovať jednotlivé transekty so zameraním na zaznamenávanie čerstvých pobytových znakov (stopy, trus, srst', korisť) veľkých šeliem (rys, vlk, medveď). Tretí rok po sebe sme sa pokúsili popri šelmách okrajovo rozšíriť mapovanie aj o hlucháňa. Zároveň boli odoberané vzorky biologického materiálu za účelom DNA a potravných analýz.

Harvelka, v pozadí NP Malá Fatra

Výsledky

Priebeh počasia deň pred monitoringom bol charakteristický dažďom v nižších polohách a jemným snehovým popraškom vo vyšších nadmorských výškach, ako sme zistili v deň monitoringu. Z tohto pohľadu išlo o ideálne podmienky pre stopovanie zveri. Ako problém, nie však úplne neriešiteľný sa ukázalo dlhodobejšie oteplenie asi týždeň pred monitoringom, kedy sa v nižších nadmorských výškach stratila súvislá snehová pokrývka. V týchto častiach krajiny sme sa sústredili na stopovanie blatistých lesných ciest.

Celkovo bolo počas monitoringu zaznamenaných 68 čerstvých stopových dráh veľkých šeliem (brali sa do úvahy iba stopové dráhy staré do 24 hod.) z toho 31 rysích, 37 vlčích. V priebehu monitoringu bola lokalizovaná len jedna cca 3 dni stará stopová dráha medveďa hnedého na dvoch transektoch. Odobraných bolo celkovo 13 vzoriek trusu na DNA a potravnú analýzu vlka, rysa a medveďa.

Vľavo trus medveďa hnedého, vpravo korisť vlkov (kleptoparazitizmus medveďa hnedého)

Medveď hnedý (*Ursus arctos*) – celoročne chránený druh

Tohoročná zima nebola na Kysuciach síce tak bohatá na snehové zrážky, avšak počas monitoringu bol zistený v území mimo zimný brloh len jeden medveď. Preto sa Správa CHKO Kysuce rozhodla, že v rámci možností zmapuje územie so zameraním na medveďa aj po termíne monitoringu. Dopredu upozorňujeme, že pri medveďovi uvádzame orientačné výsledky, keďže išlo o jednotlivé stopovania počas viacerých dní v priebehu jedného mesiaca. Počas tohto obdobia bolo uskutočnených 13 mapovacích dní zameraných na veľké šelmy, predovšetkým však na medveďa hnedého.

Celkovo bolo v teréne lokalizovaných 21 stopových dráh a jeden výskytový údaj medveďa vo vzťahu ku škodám na včelstvách. V západnej časti územia (Javorníky) boli v tomto období zaznamenané 2 dospelé jedince medveďa hnedého. Zvyšok pobytových znakov medveďov (20) bol sústredený vo východnej časti územnej kompetencie Správy CHKO Kysuce (Kysucké Beskydy a Kysucká vrchovina).

V celom mapovanom území boli stopované 3 vodiace medvedice jedna z nich viedla dve mláďatá, ďalšie z nich boli stopované s tromi medvediatami. Stopované boli aj dve, spolu sa pohybujúce mláďatá, ktoré by sa podľa šírky stôp prednej laby (8-9 cm) mali ešte zdržiavať spolu s matkou (príčina absencie vodiacej medvedice je neznáma). Ako bolo spomenuté, výsledky za medveďa hnedého treba brať „s rezervou“, vzhľadom k vyššie uvedenému (duplicitné údaje a pod.). Ak to však zhrnieme v priebehu spomínaných 13 dní mapovania medveďa bolo

v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce zistených **12 subadultných a adultných jedincov a 10 mláďat**, pričom mohlo ísť aj o tie isté jedince.

Zaujímavá je opätovná hibernácia medveďa hnedého v Javorníkoch. V tomto orografickom celku je jeho výskyt v porovnaní s Kysuckými Beskydmi a Kysuckou vrchovinou vzácnosťou. Ochrana celoročne chráneného medveďa hnedého v Javorníkoch s presahom na Moravu je súčasťou medzinárodnej spolupráce medzi SR a ČR.

Pobytové znaky rysa ostrovida

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) – celoročne chránený druh

Počas realizovaného monitoringu bolo v teréne zdokumentovaných 31 stopových dráh rysa ostrovida. Po minimalizovaní prípadných duplicit bolo v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce v dobe monitoringu zistených **27** jedincov rysa ostrovida.

Z toho boli zistené 2 páry rysa ostrovida v reprodukcii a dve vodiace samice, jedna s dvomi mláďatami a jedna s tromi mláďatami. Všetky pobytové znaky rysa boli zistené priamo v území Správy CHKO Kysuce (viď mapa). Pre objektívnejšie vyhodnotenie početnosti rysa v skúmanom území doplníme výsledky o údaje, ktoré boli zistené pomocou fotopascí Hnutí DUHA, s ktorou Správa CHKO Kysuce spolupracuje. Vďaka deterministickému fotomonitoringu rysa ostrovida v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce a sčasti aj v susedných veľkoplošných územiach, sme pred začatím veľkoplošného monitoringu veľkých šeliem zaznamenali v širšom skúmanom území (Kysucké Beskydy, Kysucká vrchovina, Javorníky, Turzovská vrchovina, Moravsko-sliezske Beskydy, Jablunkovské medzihorie a časť Oravskej Magury) v dobe cca od 01.10.2019 do 20.01.2020 nasledovné:

„V orografických celkoch Kysucké Beskydy, Kysucká vrchovina a časť Oravskej Magury bolo v tomto období zistených 13 samostatných jedincov rysa ostrovida, z toho dve vodiace samice, obe s tromi mláďatami a jedna vodiaca samica s jedným mláďaťom.

V orografickom celku Javorníky bolo zistených 7 dospelých rysov. Väčšina z nich sa viac či menej pohybuje tak na Slovensku, ako aj na Morave (presah domovských okrskov). Aktuálne v zimnom období bola zistená v predmetnom území len jedna vodiaca samica „Hermína“ s tromi

mláďatami. V Moravsko-sliezskych Beskydoch sa s presahom na Slovensko pohybuje rysica „Kornélia“ s tromi mláďatami a dva dospelé samce.“

Zhrnutie Martina Duľu, ktorý sa dlhodobo venuje výskumu rysa ostrovida: „Je možné usudzovať že populácia rysa na území Kysúc je pomerne stabilná i keď početnosť fluktuuje z roka na rok. Stabilná však nie je dlhodobá perzistencia jedincov. Obmena jedincov, aj tých rezidentných, je dosť výrazná.“

Zábery z fotopascí rys ostrovid (Ondrinka, Martin a Žigmund)

Ako je všeobecne známe, problematika ochrany veľkých šeliem je na rozhraní troch štátov Slovenska, Českej republiky a Poľska citlivou záležitosťou. Veľkosť domovských okrskov nie je ohraničená štátnymi hranicami a od toho by sa mal odvíjať aj prístup v ochrane jednotlivých druhov veľkých šeliem. Ak chceme vystupovať voči našim cezhraničným partnerom seriózne, mal by byť princíp predbežnej opatrnosti súčasťou našich rozhodnutí. Od zabezpečenia konektivity medzi územiaми s výskytom rysa, až po dodržiavanie celoročnej ochrany a odhaľovanie prípadného pytliactva.

Vlk dravý (*Canis lupus*) – druh s možnosťou kvótovaného lovu

Objektívne zistenie prezencie a abundancie vlka, ktorý je známy svojou mobilitou a rýchlymi presunmi na veľké vzdialenosti, je v kombinácii stopovania a záznamov z fotopascí o niečo náročnejšie ako u rysa, aj preto monitoring v jeden deň do značnej miery minimalizoval duplikovanie výskytových údajov.

Po minuloročných pozitívnych správach v podobe prírastkov vlkov v dvoch rodinách a z výsledkov priebežných celoročných mapovaní, vládlo v našich ochranárskych kruhoch isté nadšenie. Boli sme preto zvedaví, ako dopadne veľkoplošný monitoring vo vzťahu k vlkovi tento rok.

V teréne sa nám podarilo zaznamenať 37 čerstvých stopových dráh vlka dravého. Po verifikácii dát získaných z terénu a porovnaní jednotlivých výskytových údajov sme dospeli k tomu, že počas monitoringu sa v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce (120 734 ha) pohybovalo 26 jedincov vlka dravého. V západnej (Javorníckej) územnej pôsobnosti to boli dve svorky po troch jedincoch, jedna dvojica vlkov a dva samostatne sa pohybujúce jedince.

Vo východnej časti územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce (Kysucká vrchovina) bola zaznamenaná svorka o počte 6 ex, dve svorky o počte 3 ex, z toho jedna v Kysuckej vrchovine, druhá z nich sa pohybovala na hraniciach medzi CHKO Kysuce a CHKO Horná Orava. V blízkosti

hraníc s Poľskom v Kysuckých Beskydoch bola zaznamenaná dvojica vlkov. V území boli stopované aj dva samostatne sa pohybujúce jedince, oba v Kysuckej vrchovine.

Z celkového zisteného počtu 26 jedincov vlka dravého boli či už priamo v teréne, alebo pomocou fotopascí zdokumentované celkovo 4 poranené/krívajúce jedince. Vlk dravý žije v celku „dobrodružným“ životom s čím práve môžu súvisieť tieto zranenia. Samozrejme, treba rátať aj s ľudským faktorom, ktorý má určite významný vplyv na vznik podobných zranení a nielen u vlka: legálny lov, pytliactvo a kolízie na dopravných komunikáciách.

Zábery z fotopascí - vlk dravý

Celoročná ochrana vlka len na časti výmery územnej kompetencie Správy CHKO Kysuce má svoje vážne nedostatky. Počas monitoringu veľkých šeliem sa celkovo až 14 jedincov vlka pohybovalo v území, kde je za súčasnej platnej legislatívy lov vlka povolený od začiatku novembra do polovice januára. Vlk naše „ľudské hranice“ nepozná, v jeden deň sa nachádza v území s celoročnou ochranou a na druhý stojí pred nabitou guľovnicou a ak šťastie nemá, tak... O to horšie keď sa jedná o budúceho rodiča - matku, otca. Je známe že vlk ojedinele spôsobuje škody na hospodárskych zvieratách, ktoré sú však štátom v určitých prípadoch chovateľom preplácané, zároveň sa odôvodňuje potreba regulácie vlka práve z dôvodu zníženia týchto škôd. Aké teda boli škody na hospodárskych zvieratách za rok 2019 v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce? Celkovo boli nahlásené a riešené dve škody spôsobené vlkom na ovciach (1ks v obci Štiavnik a 1ks v obci Čierne). Z tohto pohľadu je akýkoľvek lov vlka v kompetenčnom území Správy CHKO Kysuce neodôvodnený. A predsa, poslednú sezónu lovu vlka 2019/2020 boli ulovené dva jedince, ktoré sa pohybovali v rámci územnej pôsobnosti Správ CHKO Kysuce a NP Malá Fatra. Ulovené boli v územnej kompetencii NP Malá Fatra, mimo celoročnej ochrany (viď mapa).

Ostatná odborná argumentácia vzťahujúca sa k vlkovi, pripisuje tomuto plachému a opatrnému tvorovi zväčša pozitívny prínos pre ekosystém, napr.:

- zvýšené až neúnosné stavy kopytníkov vie vlk do určitej miery regulovať svojim predačným tlakom, čím zároveň zohráva pozitívnu úlohu pri ochrane lesných porastov a poľnohospodárskych plodín pred zvýšeným poškodzovaním raticovou zverou
- preháňaním, selekciou slabších, chorých a starších jedincov kopytníkov priaznivo vplýva na fitness, resp. biologickú zdatnosť koristi
- pri rozširujúcom sa africkom more ošípaných (AMO) svojim predačným tlakom a sanitárnou úlohou v ekosystéme pozitívne prispieva k zníženiu šírenia tejto nákazy – logický predpoklad vzťahujúci sa k skúsenostiam s klasickým morom ošípaných (KMO)

- závažným problémom je zásah do sociálnej štruktúry vlčích rodín vplyvom poľovníctva, čo má svoje často pozorovateľné negatívne následky, napr. zvýšený predačný tlak smerovaný na hospodárske zvieratá

Pobytové znaky vlka dravého

Vlk z pomedzi „veľkej trojky“ dopláca na nedostatočnú územnú ochranu. Aj napriek čiastkovým úspechom v podobe rozširovania výmery území s celoročnou ochranou druhu na Slovensku je jeho ochrana najmä na západnom okraji areálu, odkiaľ by sa mal šíriť do vhodných neobsadených habitatov nedostatočná. Správa CHKO Kysuce už dlhodobo usiluje o presadenie celoročnej ochrany vlka dravého na celom území Slovenska tak, ako to má v legislatíve zakotvená Česká republika a Poľsko.

Poďakovanie

Monitoringy a mapovania v rozsiahlych územiach by sa nezaobišli bez účasti dobrovoľníkov. Touto cestou chceme všetkým poďakovať za to, že obetovali svoj voľný čas a zúčastnili sa 16. ročníka medzinárodného monitoringu veľkých šeliem. Prispeli tak aj tento rok k bližšiemu poznaniu stavu populácii veľkých šeliem v územnej pôsobnosti Správy CHKO Kysuce. Osobitne patrí vďaka Mgr. Michalovi Bojdovi (Hnutí DUHA) a Mgr. Martinovi Duřovi (Ústav ekologie lesa, LDF, Mendelova univerzita v Brne) za ústretovosť a pomoc pri spracovaní výsledkov monitoringu.

Autori fotografií: Miroslav Hlúbik, Ivana Kalafusová, Zuzana Václavová, Pavol Caltík, Filip Kúdela, Martin Špilák, Hnutí DUHA a Peter Drengubiak

